

SKES

Stała Konferencja Ekonomii Społecznej

NGO I EKONOMIA SPOŁECZA – CZĘŚCI TEJ SAMEJ CAŁOŚCI¹ Wrzesień 2005

Krzysztof Herbst

Spółeczeństwo obywatelskie jest źródłem zmian, które nastąpiły w Polsce. Bywa też formą retoryczną i głołosłownym konceptem polityków. Raczej sporadycznie „przydaje się” jego zdolność do mobilizacji (zrywy, inicjatywy kryzysowe, samoorganizacja). Rzadziej myśli się o warunkach, które muszą być spełnione, aby praktycznie realizowała się zasada subsydiarności, o której tak często mówimy. Tymczasem – podobnie jak służby mundurowe i załogi hut i stoczni, jest to społeczeństwo obywatelskie „po przejściach”. Bywa wielkie, bywa też skażone korupcją, zdeintegrowane, pozbawione podstaw materialnych i infrastruktury.

STAN SPRAW

Składanie jakichkolwiek propozycji wymaga oceny stanu rzeczy. Uważam, że:

1. Administracje publiczne (rządowe i samorządowe) nie do końca akceptują zasady partnerstwa i subsydiarności, stojące u podstaw nowoczesnego sposobu sprawowania władzy publicznej². W efekcie dominują rozwiązania fragmentaryczne i nie kontynuowane, panuje podejrzliwość i nieprzejrzystość wzajemnych stosunków. Celem zawartych tu stwierdzeń nie jest rozsierdzenie kogokolwiek tylko wskazanie na istotne słabości.

Niezadowolający stan wszystkich partnerów pogłębia niekonsekwentna polityka państwa i brak koncepcji oraz odpowiednich rozwiązań prawnych i instytucjonalnych. Są to objawy braku państwowej strategii odnoszącej się do Społeczeństwa Obywatelskiego w całości i do poszczególnych przejawów.

Odczuwany jest brak gotowości administracji publicznej do zmiany sposobu sprawowania władzy i realizacji zadań. Partnerstwo organizacji i inicjatyw obywatelskich z administracją publiczną ma charakter doraźny, jeśli nie rytualny. Ministerstwa, samorządy terytorialne i jednostki

¹ Tekst ten powstał na podstawie opracowania Krzysztofa Herbst „Zastosowanie ekonomii społecznej w realizacji NPR 2007-2013”.

² Np. podejście znane jako „New Public Management”, określone w „White Paper on European Governance”

zarządzające pomocą zbyt rzadko okazują się jednostkami programującymi i wdrażającymi jakąś zdecydowaną politykę czy liderami zmian. W znacznej mierze są zbiurokratyzowanymi strukturami zarządzania konkursami i przetargami.

2. Organizacje pozarządowe aspirują do reprezentowania społeczeństwa obywatelskiego. Nazbyt często jednak przeobrażają się w swoisty „sektor” mający swoje odrębne interesy i dążący do pracy na podstawie grantu czy kontraktu. Odwoływanie się do specyfiki „sektora” utrudnia dyskusję o jakości, efektywności pracy czy dotrzymywaniu standardów.

Stosunkowo słabo reprezentowane są w „sektorze” inicjatywy własne obywateli, niewymagające grantu, oparte na własnym rozumieniu potrzeb i wkładzie własnej pracy i dostępnych zasobów. Częściej zbiera się pieniądze na siebie niż daje się je innym.

Nacisk przepisów i terror inspekcji podatkowej wytworzyły ostrą linię podziału między NGO-sami i organizacjami używającymi instrumenty gospodarcze. Nie udało się dotąd wprowadzić powszechnego i spójnego statusu organizacji non-profit; nawet pobieranie opłat jest rzeczą dyskusyjną. Powstała ostra linia dzieląca NGO, agencje rozwoju lokalnego, fundusze i inicjatywy gospodarcze. W ten sposób Społeczeństwo Obywatelskie zostało podzielone na części.

3. Tak okrojone Społeczeństwo Obywatelskie zdaje się nie dysponować niezależnymi zasobami czy źródłami finansowania, co spycha je do roli klienta administracji.

CO WARTO ZROBIĆ

Utożsamianie społeczeństwa obywatelskiego z organizacjami pozarządowymi jest tak powszechne, że - być może rzeczywiście - przyszedł czas kiedy „NGO-sy” powinny „wziąć odpowiedzialność” za stan tego pierwszego.

Oznaczałoby to podjęcie przez nasze środowisko zadań nie ograniczających się do wykonywania zadań publicznych (zadań władzy), znaczny wysiłek edukacyjny, a także rozpoczęcie usilnej pracy nad stworzeniem podstaw materialnej niezależności struktur społeczeństwa obywatelskiego.

Ze Społeczeństwem Obywatelskim kojarzą się przede wszystkim własne działania i instytucje, które nie były inicjowane, kontrolowane ani finansowane przez państwo. Ich podstawową cechą jest terytorialność³ a także nierozłączność organizacji społecznej i gospodarczej wspólnoty. Reprezentowane są one przez:

- Inicjatywy, przedsięwzięcia prowadzące do zrealizowania potrzeb, rozwiązania problemów danej społeczności;

³ Czasem jest to więz wspólnotowa czy środowiskowa na bazie wspólnego działania

- Samoorganizację w pracy, współpracy i działalności gospodarczej społeczności;
- Opiekę nad słabszymi zintegrowaną z normalnym życiem społeczności;
- Instytucje wspólnego działania, kontroli społecznej, rozwiązywania problemów, działające w ramach wspólnoty;
- Działania finansowane przez członków społeczności (na zasadzie niesformalizowanych wkładów lub składek);
- Powstawanie niezależnych (od państwa - prywatnych) instytucji finansowych o różnych skalach i zakresach działania.

Takie działania są już podejmowane przez organizacje pozarządowe. Między innymi zaliczam do nich tworzenie organizacji rozwoju lokalnego; organizację różnorodnych funduszy lokalnych, pożyczkowych, gwarancyjnych i inwestycyjnych; pracę nad powstawaniem przedsiębiorstw społecznych, powstawanie struktur terytorialnej współpracy przedsiębiorców.

Jeżeli szukamy dalszych możliwości uczestniczenia w umacnianiu Społeczeństwa Obywatelskiego (SO) to należy zwrócić uwagę na środki i metody Ekonomii Społecznej (ES).

ES jest przede wszystkim zbiorem zasad wspólnego działania, skodyfikowanych metod pozwalających na organizowanie się, podejmowanie inicjatyw, zaspokajanie potrzeb, współpracę. Instytucje ES umożliwiają realizację ważnych funkcji (zadań) Społeczeństwa Obywatelskiego wobec grup, społeczności terytorialnych i innych wspólnot (aktywizujących, socjalizujących, opiekuńczych, organizujących i jednoczących małe jednostki gospodarcze). Z kolei dla działań Ekonomii Społecznej podstawowe wartości SO (zaufanie, wzajemność, zakorzenienie w systemie więzi i instytucji współpracy) są warunkiem realizacji misji, a zarazem instrumentami o fundamentalnym znaczeniu dla skutecznego działania.

Ekonomia Społeczna nie jest dzisiaj czymś oczywistym. Zawłaszczenie jej przez państwo w okresie socjalizmu, spowodowało wiele szkód. Zbiór organizacji deklarujących przynależność do Ekonomii Społecznej jest obecnie bardzo niejednorodny. Obserwujemy wśród nich zarówno tendencje odradzania jak i koncentrowanie się na strategiach korporacyjnych: zapewnieniu przetrwania, ochrony stanu posiadania itp. Wiele interesujących inicjatyw i innowacji należących do dziedziny ES zrodziło się w środowisku organizacji pozarządowych.

Także i w tej dziedzinie obserwujemy szereg zaniechań lub zapóźnień polityki Państwa. Między innymi opóźnia się reforma prawa spółdzielczego, z wielkimi oporami wdrażane są rozwiązania finansowe i podatkowe otwierające, niezależne od administracji, źródła finansowania organizacji pozarządowych, brak spójnej koncepcji nie bankowych organizacji finansowych.

W moim przekonaniu, zbudowanie pomostu między światami organizacji pozarządowych i eko-

nomii społecznej daje szansę na wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego w jego formach powszednich, ani opozycyjnych ani bitewnych.

PRÓBA OKREŚLENIA ZASIĘGU

Ekonomia Społeczna jest często definiowana poprzez jej historycznie uwarunkowany kodeks norm obejmujący⁴:

- Cele działalności – służyć członkom/wspólnocie, a nie tylko zysk,
- Korzystanie z zasobów społecznych (wolontariusze, darowizny, dotacje),
- Metody organizacji – demokratyczny proces podejmowania decyzji, dynamika uczestnictwa, władza nieproporcjonalna do udziału w kapitale.

Wydaje się jednak, że warto odwołać się tutaj do szerszego zakresu pojęć i propozycji, obejmującego:

- Społeczną gospodarkę rynkową: przeciwdziałanie i łagodzenie skutków społecznych gospodarki rynkowej. Uzyskanie zgody na u rynkowanie poprzez tworzenie systemu ochronnego (programów społecznych, zasiłków, świadczeń). Partnerstwo przez dialog ze stowarzyszeniami pracodawców i związkami zawodowymi⁵ i organizacjami zajmującymi się rozwojem lokalnym i regionalnym;
- Rozwój oparty na regionalnej strukturze społeczeństwa obywatelskiego: współpracy i wzajemności obywateli zinstytucjonalizowanych w formalnych i nieformalnych strukturach⁶;
- Przedsiębiorstwo społeczne: działalność gospodarcza wspólnoty członkowskiej realizującej cele własne, inwestującej nadwyżki w przedsiębiorstwo lub oddającej je członkom, a nie „zewnątrznym” akcjonariuszom lub właścicielom;
- Wykorzystanie instytucji i instrumentów Ekonomii Społecznej dla osiągnięcia aktywnego udziału społeczności w wychodzeniu z sytuacji kryzysowych i wykluczenia;
- Solidarność⁷, czyli udział całości wspólnoty w rozwiązywaniu problemów jej słabszych członków czy grup;
- Społeczną odpowiedzialność biznesu.
- Aktywność obywatelską (kultura, uczestnictwo, inicjatywy, filantropia, wolontariat).

Jak łatwo zauważyć, zasadą podstawową w każdym wypadku jest nierozłączność i prymat celów społecznych od stosowności, ale i podporządkowania środków gospodarczych.

⁴ Podajemy za A. Królikowską z Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych

⁵ Kierunek ten zapoczątkował rząd T. Mazowieckiego.

⁶ Odwołujemy się do roli społeczeństwa obywatelskiego opisanej przez R. Putnama

⁷ Należą do tego działania określane jako opieka społeczna, ale także budownictwo o umiarkowanych czynszach, czy dodatki mieszkaniowe

PROPONOWANE DZIAŁANIA

1. Utworzenie ośrodka metodycznego Ekonomii Społecznej. Powinien on działać jako program środowiska czy funkcja sieci współpracy organizacji i prowadzić do upowszechnienia metod ES w środowisku NGO (i nie tylko).
2. Szeroka akcja promocyjna i szkoleniowa promująca metody ES wśród agencji i organizacji rozwoju lokalnego i regionalnego, przedstawicieli administracji publicznej władz lokalnych i regionalnych.
3. Podjęcie długofalowego programu środowiskowego prowadzącego do rozwoju niezależnych podstaw materialnych Społeczeństwa Obywatelskiego⁸.
4. Lobbying dla uruchomienia zmian filozofii działania administracji publicznych, określane jako program dobrego rządzenia (good Governance) a w jego ramach działań typu ACTIVE COMMUNITY⁹ – stymulujących aktywności wspólnot (głównie terytorialnych) obywateli. Powinny one wytworzyć warunki wykorzystania metod ES
5. Lobbying dla wprowadzenia instrumentów ES do planów pracy resortów i programów operacyjnych oraz Funduszy Europejskich. Współpraca z resortami, Agencjami i programami operacyjnymi i innymi organizacjami.
6. Wprowadzenie elementów wiedzy o społeczeństwie obywatelskim i ekonomii społecznej do programów nauki w szkołach średnich i wyższych oraz programów pogłębionych studiów (seminaria, staże, kursy podyplomowe), szkolenie kadr administracji publicznej i organów kontrolnych (NIK, RIO, organa kontroli skarbowej) w tych dziedzinach.
7. Opracowanie mechanizmu współpracy i finansowania, który można określić jako „franchising modeli ES”, czyli wydawanie licencji na realizację modelowego projektu, akredytowanego, wraz z prawem do korzystania z dofinansowań i innych przywilejów – pod warunkiem przestrzegania określonych w umowie parametrów działania.
8. Przegląd stosowanych w konkursach grantowych kryteriów dopuszczalności i niedopuszczalności działań lub wydatków. Sygnały od grantobiorców wskazują na to, że utarły się w tej dziedzinie formalizm i mało sensowne kalki a organizacje SO i ES napotykają na bariery w dostępie do kontraktów, dotacji. Powołanie instytucji rzecznika grantobiorców uczestniczącego w przetargach i konkursach i zapewnienie w egzekwowaniu zobowiązań wynikających z umów finansowania ze

⁸ Powstanie niezależnej (prywatnej) bazy finansowej działań obywatelskich powinno dawać możliwość realizowania potrzeb czy preferencji różnych społeczności bez oglądania się na wsparcie czy priorytety administracji. Proces ten został zaledwie zapoczątkowany przez takie rozwiązania jak 1% odpis podatkowy, sponsorowanie organizacji i inicjatyw przez organizacje biznesu czy (głównie zagraniczne) organizacje grantodawcze.

⁹ Odwołujemy się tu do znanych propozycji programów „dobrego rządzenia” (Governance) i programu Active Community Unit działająca w brytyjskim Home Office. Polskie rozwiązanie wymaga opracowania.

środków publicznych (polskich i UE). Przegląd rozstrzygnąć z punktu widzenia przejrzystości i kryteriów stosowanych przy podejmowaniu decyzji).

9. Stworzenie warunków uczestnictwa organizacji NGO i ES do uczestnictwa w przetargach na projekty UE:
  - Tworzenie organizacji zarządczych, spełniających standardowe wymogi kontraktowania EU, umożliwiającym organizacjom i inicjatywom SO i ES tworzenie konsorcjów realizujących duże projekty i programy EU, opracowanie wyspecjalizowanych instrumentów ochrony umów SO i ES (zagwarantowanie wykonania zobowiązania, dzielenie dotacji, „faktoringu” itp.);
  - Zapewnienie refinansowania projektów otrzymujących środki unijne po zrealizowaniu przedsięwzięcia, (powinno objąć przedsięwzięcia ES i projekty NGO);
  - Stworzenie możliwości udzielania gwarancji państwa lub samorządów terytorialnych (dostosowanie działania Funduszu Poręczeń Unijnych (BGK)) dla potrzeb SO i ES, powołanie grupy roboczej z udziałem banków w celu ograniczenia barier w dostępie organizacji SI i ES do kredytów i poręczeń.
10. Przywrócenie faktycznych możliwości działania funkcjonującej w dawnym Kodeksie Handlowym instytucji spółki non-profit. Ogólny status non-profit pozwoli swobodnie określać misję społeczną organizacji nie uzależniając jej od uznania organów administracyjnych, sądowych czy ciał quasi-społecznych. Należy rozpatrzyć możliwość zwolnienia tych jednostek z rejestracji jako płatników VAT.

PROPOZYCJA PROGRAMÓW WSPÓŁPRACY ŚRODOWISK NGO-ES

1. Rozwój lokalnych źródeł finansowania rozwoju

Działalność ta powinna obejmować rozwój funduszy lokalnych, inwestycyjnych i gwarancyjnych, rozwój źródeł kapitału dla potrzeb rozwoju lokalnego wykorzystujących specyfikę ekonomii społecznej i akumulację lokalnych zasobów dla celów rozwoju lokalnego.

Potrzebne jest opracowanie systematycznej serii produktów finansowych (w tym ubezpieczeniowych, grantowych itp.) funkcjonujących pod wspólną marką: „Instytucja Finansowa Rozwoju Lokalnego”¹⁰. Środowisko instytucji finansowych Ekonomii Społecznej powinno usystematyzować program i standardy wyspecjalizowanych produktów finansowych do obsługi przedsiębiorstw ekonomii społecznej. Przykładami takich produktów, które powinny być upowszechnione są gwarancje i kredyty dla wspólnot mieszkaniowych, prefinansowanie w programach UE.

¹⁰ Odwołujemy się tu częściowo do doświadczeń działających w USA silnych Local Development Financial Institutions. Niektóre z nich funkcjonują już w Polsce.

Program rozwoju funduszy powinien być rozwinięciem i wykorzystaniem doświadczeń i rozwiązań Krajowego Funduszu Poręczeń Kredytowych BGK. Dalszy rozwój powinien prowadzić do upowszechnienia i różnorodności funduszy dostępnych w gminach i powiatach.

Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na słabość niezależnych od administracji źródeł finansowania organizacji pozarządowych i brak spójnej koncepcji nie bankowych organizacji finansowych.

2. Rewitalizacja

Pojęcie to odnoszone jest często do swoistej „odbudowy zabytków”. Należy przeciwdziałać tak wąskiemu rozumieniu tej propozycji. Filozofia i instrumenty rewitalizacji powinny być wykorzystywane we wszystkich działaniach mających na celu kompleksową poprawę warunków życia w istniejących jednostkach wiejskich, małomiasteczkowych i wiejskich, obejmującą remonty, doposażenie w infrastrukturę, aktywizację obywatelską i gospodarczą.

Rewitalizacje często (a nawet z reguły) obejmują tereny zamieszkiwane przez społeczności o niskich dochodach. Dlatego ważne jest, że rewitalizacja wywołuje działania należące do sfery ekonomii społecznej. Są to: aktywność wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych, wspólne inicjatywy mieszkańców dotyczące przeznaczenia, użytkowania i zarządzania terytoriami i obiektami. Programy rewitalizacji dotyczą jednostek osadniczych. Ich celem jest lepsze wykorzystanie przestrzeni, ale także aktywizacja gospodarcza (rozwój przedsiębiorstw i miejsc pracy, usług publicznych i bytowych) oraz efekty społeczne (integracja, małe odczynny, przeciwdziałanie wykluczeniu).

Programy rewitalizacji powinny stać się laboratorium Ekonomii Społecznej. Obejmują one społeczności lokalne, powinny być zorganizowane jako wyodrębnione przedsięwzięcia developerskie (gospodarcze), których podstawowym celem nie jest zysk, ale stworzenie warunków rozwoju i poprawa sytuacji ludności. Zakładają demokratyczne uczestnictwo w podejmowaniu decyzji a niejednokrotnie także wymagają lub wywołują uczestnictwo gospodarcze (wspólne decyzje i działania modernizacyjne).

3. Mieszkalnictwo

Inicjatywy mieszkaniowe powinny stanowić komponent przy realizacji szeregu innych programów i działań. Należy tu w pierwszej kolejności wymienić rewitalizację, rozwój obszarów wiejskich i miasteczek, demokratyzację zarządzania, mobilność siły roboczej, wzrost zasobów i ułatwienie dostępu do kapitału dla małych i średnich przedsięwzięć lokalnych. Przedmiotem naszego zainteresowania powinny stać się:

- Wzrost uczestnictwa społecznego w zarządzaniu we wszystkich formach własności wspólnej;

- Ograniczenie działania pułapki mieszkaniowej (migracje za pracą, mobilność lokalna¹¹);
- Zmniejszenie wykluczenia społecznego (pomoc społeczna i samopomoc); Lepsze adresowanie pomocy społecznej;
- Zwiększanie roli mieszkania jako kapitału (zasób umożliwiający aktywność ekonomiczną).

4. Przedsiębiorstwa ekonomii społecznej

Przedsiębiorstwa ekonomii społecznej zaspokajają różne potrzeby swoich założycieli, członków czy odbiorców. Ich wspólne cechy to działalność skierowana na rzecz osób o małych lub umiarkowanych zasobach finansowych, realizacja celu przedsiębiorstwa w oparciu o inicjatywę własną i działanie wspólne, zysk nie jest wyprowadzany poza krąg bezpośrednich uczestników.

Wykorzystując te specyficzne cechy, przedsiębiorstwa ekonomii społecznej mogą osiągać przewagę konkurencyjną na rynku. W uzasadnionych przypadkach (np. aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych) powinno się stosować dotowanie wyniku ekonomicznego (a nie kosztów działania – tak aby nie zaciemniać rachunku ekonomicznego). Także w specyficznych przypadkach (np. samopomocowa inicjatywa mieszkaniowa, przedsiębiorstwo zakładane na mieniu bankrutującej firmy) możliwe jest stosowanie przywilejów w dostępie do zasobów publicznych (zamówienia, majątek firmy, koncesje czy tereny). Powinno to jednak być uregulowane odrębnie.

Konieczne jest wykorzystanie przedsiębiorstw ekonomii społecznej do realizacji takich celów jak lokalny rozwój gospodarczy, animacja inicjatyw, zwalczanie bezrobocia i wykluczenia, spójność i integracja społeczna.

5. Lokalne stowarzyszenia przedsiębiorców, związki, izby, agencje

Najpełniejszym wykorzystaniem siły społeczeństwa obywatelskiego dla rozwoju są lokalne związki gospodarcze. Zarówno sformalizowane jak i czysto „socjologiczne” więzi zaufania, współpracy, wymiany usług, kredytu lokalnego powinny być pierwszym krwioobiegiem przedsiębiorczości – działającym przed wielkimi systemami bankowymi i sieciami korporacyjnymi. Z tego punktu widzenia uderza sztuczność samorządu gospodarczego, eksternalizacja giełd i innych form współpracy przedsiębiorców.

Badania międzynarodowe pokazują, że kredyt rodzinny i przyjacielski jest jednym z pierwszych źródeł finansowania nowych przedsiębiorstw, podczas gdy kredyt instytucjonalny (bankowy) plasuje się w drugiej piątce źródeł. Obstrukcje prawne i instytucjonalne zepchnęły to źródło finansowania do szarej strefy.

We współpracy z Forum Odpowiedzialnego Biznesu opracowane powinny być programy upo-

¹¹ łatwość wymiany mieszkań, wybór miejsca, jakości mieszkania, środowiska, form zarządzania

wszechnienia pożyczek „od przedsiębiorców do przedsiębiorców” znanych jako „Business Angels”.

Niezbędne są opracowania projektów i lobbying dla rozwiązań prawnych, finansowych i podatkowych otwierających te źródła finansowania.

6. Zatrudnienie

Walka z bezrobociem nie należy do dziedzin sukcesu. Administracje rynku pracy ani samorząd terytorialny, który uzyskał wpływ na programy i dysponowanie pieniędzmi, nie odnoszą trwałych sukcesów. Tzw. aktywne formy walki z bezrobociem zostały zrytualizowane. Przyczynił się do tego brak rozeznania „służb” w potencjalnych partnerach i mało przejrzysty sposób ich wyboru. Na efektach zaważyło podejście administracyjne; aby uzyskać pomoc trzeba zostać bezrobotnym; podejmowane działania dotyczyły prawie „kwalifikowanych” bezrobotnych. W ten sposób status bezrobotnego dawał swoistą nobilitację i stawał się dla ludzi celem a nie środkiem rozwiązania problemu.

Organizacje pozarządowe świadczące usługi rynku pracy rywalizowały przede wszystkim ze sobą, obecnie, przegrywają konkurencję z firmami komercyjnymi. Najważniejszym dostawcą usług rynku pracy pozostaje administracja publiczna. Obecnie dyskutowane jest urynkowanie tych usług. NGO stoją przed poważnym wyzwaniem podniesienia swojej konkurencyjności i nawiązania rzeczywistej współpracy z administracją publiczną. Rysują się dwa podstawowe obszary działania niekomercyjnych organizacji rynku pracy:

- Świadczenie usług grupom społecznym, które mają najmniejszą szansę powrotu na rynek pracy i niewiele skorzystają na prostym systemie pośrednictwa pracy;
- Podejmowanie kompleksowych programów lokalnych (regionalnych), amortyzujących skutki przekształceń strukturalnych (programy outplacementu czy bardziej złożone restrukturyzacje rynku pracy).

Konieczne są:

- a) Integracja środowiska niekomercyjnych organizacji rynku pracy, wspólne programy i przedstawicielstwo;
- b) Opracowanie kompendium metod i standardów działania niekomercyjnych organizacji rynku pracy;
- c) Udział w przygotowaniu propozycji prywatyzacji usług pośrednictwa;
- d) Zorganizowanie wspólnego systemu szkoleń dla władz lokalnych, służb zatrudnienia i organizacji świadczących usługi.

7. Rozwój obszarów wiejskich

Jest to wyzwanie dla rozwoju Polski; także szczególna szansa zastosowania metod ekonomii społecznej. Niezależnie od złych doświadczeń przy-musowej kolektywizacji i państwowego uspołecznienia, społeczności wiejskie wykorzystują w praktyce wiele mechanizmów ES. Dla niektórych z nich wspólnota wiejska jest w istocie archetypem.

Wydaje się, że obecne sukcesy rozwoju rolnictwa towarowego i niedawnego członkostwa Polski w EU stworzyły nowe zachęty dla współpracy i że doprowadzą w rezultacie do istotnego przełamania bariery nieufności. Znacznie mniej zadowalający postęp osiągnięto w rozwiązywaniu pozostałych problemów wsi, do których przede wszystkim należy zaliczyć:

- Sytuację życiową gospodarstw tradycyjnych, gospodarujących na małych obszarach, z właścicielami niezdolnymi do zmiany sposobu życia;
- Sytuację byłych pracowników PGR;
- Dostęp do pracy;
- Wyrównanie szans uczestnictwa w kulturze, życiu publicznym, kulturze i edukacji;
- Mobilność;
- Rozwój usług i infrastruktury.

Wieś w coraz mniejszym stopniu jest miejscem produkcji rolnej. Rosną „miejskie” zawody i sposób życia. Niedawno zrodziła się świadomość, że formalny, administracyjny i programowy podział wieśmiasto hamuje rozwój. Wiele potrzeb zaspokoić, szereg mechanizmów współpracy lokalnej rozwiązać można tylko w ramach struktury osadniczej złożonej z wsi i miasteczek.

Organizacje wsparcia rozwoju wsi stanowią konglomerat struktur resortowych, organizacji uzależnionych przez państwo, nowych lub odradzających się organizacji wspólnotowych i NGO. Stan tego zalepcza należy uznać za daleki od zadowalającego. W działaniach organizacji pozarządowych „wiejskość” trudno zaliczyć do priorytetów.

Potrzebne jest:

- a) Przygotowanie propozycji form wsparcia podtrzymujących a nie zastępujących inicjatywy obywatelskie. Włączenie zadań dla ES w dziedzinie rozwoju wsi i rolnictwa w programy (strategie) rozwoju regionalnego (opracowanie i rozpowszechnianie propozycji metodycznych).
- b) Przygotowanie programu minimum wyposażenia gmin i miasteczek w usługi i infrastrukturę oraz multimedia a także system pomocy dla inicjatyw mających na celu osiągnięcie tych standardów¹².
- c) Integracja i współpraca środowisk:
  - Inwentaryzację organizacji wiejskich i ich działalności;
  - Uruchomienie systemów wsparcia podtrzymujących działania i inicjatywy;
  - Promocję sukcesów wspólnot i możliwości zastosowania.

¹² Przykładowy zakres to:

- Infrastruktura multimedialna,
- Transport publiczny,
- Realizacja programu poprawy szans edukacyjnych (jakość edukacji i dostęp do wyższych szczebli nauczania),
- Pułapka mieszkaniowa i fundusz,
- e-administracja i e-praca.